

ВОЈНО ДЕЛО

ОПШТЕВОЈНИ ТЕОРИСКИ ЧАСОПИС

БРОЈ 3

МАРТ 1955

ГОДИНА VII

Генерал-потпуковник **ДУШАН КВЕДЕР**

КОМАНДАНТ И КОМАНДА

Однос команданта и његове команде, устројство и функционисање команде, надлежности појединих њених органа, структура самог ужег штаба, решавали су се на различите начине кроз историју и у разним армијама, већ према друштвеним приликама у појединим земљама и развоју организационих форми армија. Циљ овог излагања није у томе да прикаже историски развој тих односа, већ једино да изнесе неколико идеја које би могле корисно да послуже у свакодневној пракси.

У свакој армији која је изграђена на начелу јединственог командовања, командант је одговоран за целокупно стање и активност своје јединице. У том делокругу своје активности командант има две основне функције: прву, командовање својим потчињеним јединицама и другу, руковођење својом командом. Из тога произлазе две групе његових веза: прва, веза са својим потчињеним командантима, друга, веза са старешинама своје команде.

Свака од наведених командантових функција, односно група веза, заслужује посебну пажњу.

Функција командовања потчињеним јединицама, односно група командантових веза са потчињеним командантима, обично не изазива двоумљења, али би требало посебно нагласити да та функција претставља основну функцију команданта, и да та група веза треба да апсорбује његов већи део времена и пажње.

Да би се командантове везе са потчињеним командантима могле реализовати, потребно је одговарајуће материјално обезбеђење. Контакт са потчињенима је могућ само тада ако команданту стоје на располагању потребна транспортна, телеграфско-телефонска и друга средства, као и финансиски кредити.

Непосредни контакт команданта са потчињеним командантима је од одлучујућег значаја за активност потчињених јединица. Али, тај непосредни контакт није довољан за нормалан рад и живот потчињених јединица, јер се ограничава само на одлучивање о принципијелним, новим питањима тих јединица и на повремено извршење контроле по кључним секторима њихове активности. Међутим, све

оно што се односи на организацију, извршење задатака и свакодневну контролу, командант треба да повери органима своје команде, тј. да обавља путем посредног контакта. Али, да би се онемогућило стварање неколико паралелних линија руковођења потчињеним јединицама (по линији разних штабних сектора, родова и служби), тај посредни контакт команде са потчињеним јединицама требало би да се врши преко начелника штаба, који за то добија овлашћење од команданта. Са знањем команданта могао би начелник штаба део тог овлашћења пренети и на друге органе команде и то нарочито по стручним питањима, тј. на поједине специјалисте у команди. На тај начин начелник штаба постаје једини заменик команданта по линији командовања потчињеним јединицама.

Друга, одговорна и компликована командантова функција је руковођење својом командом, односно штабом. Руковођење командом није само себи циљ. Оно би изгубило своју сврху ако се не би схватило као средство помоћу кога командант посредно извршава своју прву, основну функцију — командовање потчињеним јединицама. Као што је већ речено, командант није у стању да сам, лично, тј. директно утиче на потчињене јединице по читавом збиру многобројних, компликованих, често веома стручних питања. За помоћ у томе он има своју команду. Да би активност команде у односу на потчињене јединице (а она претставља већи део активности команде) била целисходна и усмерена на обезбеђење извршења командантових одлука, неопходно је да се руководи том активношћу команде.

Систем руковођења командом не сме се препустити сналажљивости појединих команданата, тј. стихији. Ниједна армија не може допустити различите системе у руковођењу командом. Свака армија треба да изгради свој утврђени систем у раду команди на који треба путем праксе, школа и курсева, навикнути све штабне официре.

Кључно питање у руковођењу командом претстављају односи између команданта и појединих органа команде, као и међусобни односи између самих тих органа. Ти односи заслужују одговарајуће прецизирање.

Однос између команданта и начелника штаба одражава се на све остале односе у штабу: између команданта и органа команде, као и између самих тих органа. Ако су тачно дефинисани односи између команданта и начелника штаба, онда не може бити никакве недоумице ни у осталим односима.

Начелник штаба је готово у свима савременим армијама постао први заменик команданта. Он му није заменик само у његовом отсуству, већ и у вршењу извесних његових сталних функција. Начелник штаба треба да му буде заменик како по функцији командовања потчињеним јединицама, тако и по функцији руковођења командом. Он је зато ту да максимално растерети команданта у функцији руковођења командом, како би командантово време и енергију ослободио за његову основну функцију-командовање јединицама.

Али, начелник штаба треба да буде и једини заменик команданта. Ма колико извесни сектори штабног рада изгледали у одре-

ђено време важни, ниједан други старешина у команди не би требало да има статус заменика. Постојање више од једног заменика отежава команданту руковођење командом и принуђава га на допунске по-слове око координације рада између тих заменика. То, природно, не искључује да сваки командант може, нарочито у рату, имати и формацијом предвиђеног сталног општег заменика, који га у том случају допуњује у вршењу свих или, по договору једног дела његових дужности.

Однос између команданта и начелника штаба, као његовог заменика, требало би да се темељи на извесној принципијелној подели посла која би могла да буде следећа:

Компетенција команданта. Корисно је и потребно да најодговорније старешине у команди (као: одговорни руководиоци за секторе морално-политичког васпитања, позадине и родова војске) буду директно потчињене команданту. Али, командантово руковођење њима не може да буде без граница. Ограничење треба да постоји у првом реду у интересу самога команданта. Он би, наиме, био преплављен многобројним текућим питањима из делокруга тих старешина ако би морао о сваком од њих да доноси своје одлуке. Ове старешине би, дакле, требало да буду потчињене команданту само у одређеној фази радње. Како се свака радња у мирнодопском животу јединице или на бојишту састоји, уопште узевши, из две основне фазе — прве, одлучивања¹⁾ и друге, спровођења одлуке у дело — то би те старешине требало да буду потчињене команданту само у првој фази радње, тј. у фази одлучивања. Конкретно, то значи: командант би доносио одлуке по принципијелним питањима, које се односе на рад потчињених јединица или на унутрашњу активност у команди, и издавао својим директно потчињеним старешинама у команди одговарајућа наређења, директиве или упутства, која су у вези са том одлуком. На тај би начин старешине у команди биле потчињене команданту само по принципијелним, новим или увек важним питањима. У свима осталим, текућим, свакодневним, често ситнијим питањима, која улазе у оквир принципијелних одлука које је командант већ донео, не би требало ангажовати команданта. То је једини начин којим се командант може толико растеретити да би тежиште свога рада могао усмерити на студију и одлучивање о кључним проблемима своје јединице и своје команде, и да би своју енергију и расположиво време могао употребити за непосредно командовање својим потчињеним трупам.

Ово би, природно, само претстављало општу оријентацију. У пракси у току извођења сваке компликованије радње, командант мора да доноси низ нових допунских одлука. И у тим случајевима треба да дође до директне везе између команданта и старешина у команди. Поред тога, у процесу извођења његове одлуке, командант

¹⁾ Због једноставности овде се под одлучивањем подразумева читав процес стварања и оформљења одлуке, тј. рад команде на припреми командантове одлуке, доношење одлуке и оформљење заповести, планирање и израда документације.

треба да изврши по неколико контрола активности команде. Ту опет долази до изражаја директна потчињеност старешина у команди свом команданту. У вршењу тих својих функција командант постаје и основни координатор послова између свих сектора делатности које претстављају поменуте старешине у команди. Међутим, главна одговорност за спровођење командантове одлуке у дело треба да буде поверена начелнику штаба.

Компетенција начелника штаба. У другој фази одређене радње — у спровођењу у дело командантове одлуке, која је обично много обимнија и дуготрајнија од прве фазе — главни терет радње требало би да падне на начелника штаба. Да би начелник штаба био у стању да изврши ту своју функцију, он треба да буде присутан за време доношења командантове одлуке и њеног саопштавања старешинама команде. Он, затим, постаје главни организатор извршења радње. У име команданта, као његов заменик, он руководи радом свих осталих старешина у команди и доноси текуће, парцијалне одлуке које извиру и произлазе из принципијелне одлуке команданта. Он врши и текуће послове координације између свих сектора активности у команди, користећи при томе, као радни орган, свој штаб. Он, у име команданта такође, врши текућу контролу спровођења у дело командантових и својих властитих наређења, директива и упутстава. Остале старешине у команди постају, према томе, потчињене начелнику штаба у тој другој фази радње — у њеном извршењу. Другим речима, за разлику од команданта, који се бави принципијелним, новим проблемима, начелник штаба решава читав низ свакодневних, текућих послова, који проистичу из оних првих. По оним првима све су старешине у команди потчињене команданту, док су по овим другима они потчињени начелнику штаба. Према томе, природно је да начелник штаба треба да буде старији и по чину и по положају од свих осталих старешина у команди.

Начелник штаба тиме не би био преоптерећен пословима. Он, у сваком случају, по природи свог посла, задире у тај делокруг командантовог рада, без обзира на то да ли ради са таквом надлежношћу или друкчије. Ако би његова надлежност била овако прецизирана, његови односи са осталим старешинама у команди били би само олакшани и било би му омогућено да експедитивније извршава своје функционалне дужности. Ово поготово и због тога што у пракси поједине равноправне старешине у команди решавају низ ситних заједничких проблема путем директног контакта и међусобног споразумевања.

Старешина, који одговара за сектор позадине у команди, било какав био његов званични назив, у извршењу свог посла мора да задржи извесну аутономију. Та аутономија произлази из гломазности његовог делокруга и обима администрације. Али, по свим питањима усаглашавања са осталим старешинама у команди, која не могу бити решена путем прости, директне координације, он треба да буде потчињен: по принципијелним питањима команданту, а по текућим (који из ових првих произлазе) — начелнику штаба. Али, и поред те одговор-

ности команданту и начелнику штаба, он мора имати материјално наредбодавно право како би могао пуноправно да доноси решења из те области и како тиме не би оптерећивао команданта и начелника штаба. Најзад, у рату он треба да руководи позадњим ешелоном команде и да командује позадњом просторијом своје јединице. Све му то ствара посебан положај у штабу, са више самосталних компетенција у поређењу са осталим старешинама у штабу.

Потреба за таквим односима у команди произлази из различитих фактора, од којих треба првенствено истаћи следеће:

Прво. Такви односи омогућују команданту да може тежиште своје активности и пажње бацити на командовање потчињеним јединицама. Они му обезбеђују економију времена у корист његове основне функције.

Друго. Такви односи отклањају незгоде које произилазе из великог броја веза којима је иначе преоптерећен командант јединице. Ма колико се у некој армији желело да се смањи број командантових веза и оне пребаце на мањи број његових првопотчињених, никад се при томе неће моћи ићи преко извесне границе, а да се тиме не угрози директна руководећа функција команданта. Решење питања преоптерећености команданта многобројним везама не може се, дакле, постићи само редукцијом броја тих веза, него и помоћу смањења интензивности сваке везе понаособ, тако да се део одржавања сваке везе пребаци на начелника штаба.

Треће. Ако односи у команди нису постављени на изложени начин, онда на команданта пада главни терет његових директних штабних веза зато што би он, у таквом случају, морао да буде једини координатор послова у команди. Нико други није у стању да од њега, по тој функцији, преузме део послова — па ни начелник штаба — јер свака радња, која се предузме у команди, задире у делокруг готово свих важнијих старешина у команди. Да би се спровела у дело извесна одлука команданта, треба је оперативном размотри, прикупити податке за њу, усагласити је са организациским, формациским и другим прописима, у вези ње обучити трупу или старешине, обезбедити је политички, пропагандно, материјално, финансиски, итд. Пошто се одлука обично односи на разне или чак све родове војске, то значи да организациски послови око њеног спровођења у дело задире у делокруг већине старешина у команди. Да би била усмерена ка јединственом циљу, њихову активност у том правцу треба непрекидно координирати. Ако сав тај рад на координацији пада на терет самог команданта, он не само да неће моћи да размишља о новим одлукама, већ ће и сам рад на координацији, због недостатка времена, обавезно бити дефектан. Пребацавање дела одговорности за координацију рада у штабу на начелника штаба знатно би подигло квалитет те координације. Али, да би та координација била свеобухватна, све старешине у команди, без изузетка, као што је већ било речено, требало би да буду, у тој фази радње, потчињени начелнику штаба. Ако би макар и један једини старешина био изузет из те потчињености, пред команданта би се одмах поставило питање координације његовог текућег посла са радом начелника штаба.

Однос начелника штаба према осталим старешинама у команди директно се одражава и на однос штаба према одељењима (отсецима) родова војске и органа позадине.

Како између начелника штаба и начелника родова треба да постоји извештај однос субординације, то исти такав однос треба да постоји и између штаба и одељења родова и позадине. Тај однос би требало јасно прецизирати као однос старијег према млађему. Општи штаб би требало да има јасно изражен руководећи положај по свим питањима свога делокруга (оперативним, обавештајним, организационим, мобилизационим и наставним пословима) у односу на све родове и службе. Као руководећи орган, он би требао да захвата целокупну проблематику своје јединице, по свим својим линијама. То се може постићи само синхронизовањем послова родова и службе у оквиру једног старијег општег штаба те команде. Партикуларизам родова у изолованом, несинхронизованом решавању својих проблема, толико штетан за хармоничан развитак јединице, не би смео имати места у армији.

Дакле, начелници одељења (отсека) појединих родова и начелник позадине требало би да буду потчињени директно команданту, односно, у горе изложеном смислу, начелнику штаба. Међутим, у текућим пословима свакодневног рада они не би смели изгубити из вида ни обавезе према помоћницима начелника штаба, од којих је сваки, по својој линији и са својим одељењем (отсеком), задужен за синхронизовање родовских проблема.

Такву хоризонталну централизацију потребно је провести нарочито по линији наставе. Специфична, стручна обука појединих родова и службе треба да спада у компетенцију наставних органа родова. Али, и она треба по времену и периодима да буде синхронизирана од стране једног општег наставног органа штаба, како би, у јединицама у којима долази до здружавања, подржавања, снабдевања и збрињавања, та обука била на време завршена, и како би те јединице биле у стању да пређу на заједничко увежбавање садејства својих специфичних поступака родова и службе.

Данас је веома тешко обучити појединца и ниже ћелије родова и службе у обављању њихових стручних дужности у рату, али је у једној компликованој, савременој армији још теже обучити све те разнородне елементе родова и службе, и ниже и више, у заједничком дејству на земљишту, тј. у садејству. Та увежбаност се никако не може постићи простом координацијом наставних органа заинтересованих родова и службе, већ је за ту сврху потребан један старији општи наставни орган, са потребним овлашћењима, који би био старији и руководећи у односу на наставне органе родова и службе одређене команде. Једино се постојањем једног таквог, јаког, компетентног општег наставног органа може обезбедити јединство у настави и методици и обученост у заједничкој акцији, тј. у садејству.

*

У мирно време све командне инстанције немају исти значај за изградњу армије. Тежиште рада и основна одговорност лежи у мирно

време на два супротна пола: на највишем армиском руководству — као центру и на пуку као извршном органу.

Армија, иако је организација састављена из хетерогених саставних делова, не трпи различитости у својим схватањима и обучености. Она треба да је прожета истом доктрином, истим погледима и схватањима и јединственим духом и основана на јединственим организационим принципима. Послови принципијелне природе не могу се децентрализовано и по свом нахођењу решавати у њеним саставним деловима. Чим би се дозволило, на пример, да се бар један део војне доктрине ствара на нижем степену војне хијерархије, армија би већ имала неколико различитих концепција употребе трупа. Да би се могло обезбедити потребно организационо и психолошко јединство, велика већина мера мора да буде, дакле, прописана из центра, са врха војне организације. Зато центар треба да буде у мирно доба изградње армије веома јак — бројно и квалитетно.

Други пол на коме лежи основна улога изградње армије јесу пукови разних родова војске, односно њима равне самосталне јединице. Пукови су јединице које живе у границама свога круга и које све прописе из центра непосредно спроводе у дело. Како ће се и с каквим успехом спроводити све те мере првенствено зависи од команданата пукова и њихових команди. Пукови су истовремено и она инстанција која је најнепосредније позвана да на основу свог искуства даје сугестије за изградњу армије. Најбољи рад и планирање у центру неће дати резултате ако доле, где се све мере непосредно спроводе у дело, не буде било високо квалификованог кадра за извршење задатака.

Не потцењујући одговорност команди, које леже између пукова и центра, у спровођењу у дело мера највишег армиског руководства, оне ипак, у мирно доба, играју мању улогу у изградњи армије у односу на оба поменута пола. Ни најбоља организација у командама вишим од пука (дивизија, итд.), па ни у нижим од пука (батаљон, итд.), неће моћи да надокнади недостатке у функционисању пуковске команде. Али, команде дивизија и више команде увек ће задржати врло значајну улогу у конкретном руковођењу тих пукова и уигравању садејства у вишим телима у циљу постизања њихове максималне ефикасности.

Оваквој функцији појединих командних инстанција треба да одговара и избор кадра, тако да кадар најбољег квалитета буде распоређен у органе највишег армиског руководства и у пукове. Тиме ће се створити услови за добро функционисање осталих командних инстанција. Даље, најјачим кадром требало би да буду попуњени командантски положаји, а затим положаји начелника штабова.

Једино бројно јаки и високо квалитетни највиши армиски органи, јаки кадрови на положајима команданата и начелника штабова у свим инстанцијама, а нарочито брижљиво одабран кадар у пуковима, могу да загарантују изградњу једне армије и правилне односе у њеним командама.